

Дослідження ефективного механізму захисту конкуренції:

Для визначення ефективності роботи механізму захисту конкуренції треба проводити дослідження: прогнозування ситуації та моделювання розвитку ситуації, до яких можуть призвести різні варіанти їх вирішення

До макроекономічних проблем суспільства напряду слід віднести гарантування функціонування ефективного механізму захисту конкуренції [5].

Для забезпечення здійснення заходів щодо захисту економічної конкуренції, крім передбачених законодавством механізмів, необхідна застосовувати такі механізми регулювання конкуренції:

1. Формування сприятливих умов і клімату довіри для господарюючих суб'єктів, що звертаються до Антимонопольного комітету України за допомогою оперативного реагування на отримані заяви про порушення, сигнали та публікації в засобах масової інформації.

2. Формування клімату неминучості застосування санкцій до господарюючих суб'єктів за порушення закону.

3. Співробітництво з органами державного управління та місцевого самоврядування; громадськими та міжнародними організаціями, які мають відповідну функціональну спрямованість, з метою формування сприятливого клімату для економічної конкуренції.

4. Забезпечення прозорості у діяльності, проведення прес-конференцій, співпраці із засобами масової інформації.

Висновки

Концепція створення ефективного механізму захисту конкуренції дозволить забезпечити нормальне функціонування і постійний розвиток національної економіки. Це забезпечить задоволення потреб населення в благах, що відрізняються необхідними якісними і кількісними характеристиками. Тільки ефективний механізм захисту конкуренції

сприяє збільшенню обсягів виробництва одночасно з підвищенням якості виробленого блага і зниженням його ціни. Формування ефективного механізму захисту конкуренції стимулює перехід виробника на нові, більш продуктивні технології. Це, у свою чергу, активним чином впливає на темпи і масштаби науково-технічної революції і розвиток національної економіки.

Список використаних джерел

1. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки: Послання Президента України до Верховної Ради України від 30 квітня 2002 року.

2. Закон України «Про захист економічної конкуренції» №2210-III від 11 січня 2001 р. // ВВР. – 2001. – №12. – Ст. 64; із змінами, внесеними згідно із Законами №380-IV (380–15) від 26 грудня 2002 р. // ВВР. – 2003. – №10–11. – Ст. 86; №762-IV (762–15) від 15 травня 2003 р. // ВВР. – 2003. – №30. – Ст. 247; №1344-IV (1344–15) від 27 листопада 2003 р. // http://www.amc.gov.ua/monopoli/law_protect.html

3. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 р. – №3659-XII // Відомості Верховної Ради. – 1993. – №50. – Ст. 472; із змінами, внесеними згідно із Законом №1907-III від 13 липня 2000 р. // Інфодиск ExpertLaw\171973; Законом №762-IV від 15 травня 2003 р. // Інфодиск ExpertLaw\135195.

4. Аткинсон Э. Б. Лекции по экономической теории государственного сектора: Учебник: Пер. с англ. / Э.Б. Аткинсон, Д.Э. Стиглиц. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 832 с.

5. М. Портер Конкуренция. – М.; СПб.; Киев: Вильямс, 2003. – 496 с.

6. Фатхутдінов, Р.А. Конкурентоспроможність організації в умовах кризи: економіка, маркетинг, менеджмент / Р.А. Фатхутдінов. – М.: Видавничо-книготорговий центр «Маркетинг», 2002. – С. 316–317.

В.С. ГВОЗДЬ,

аспірант, НДЕІ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

Пропозиції щодо зменшення негативного впливу зовнішніх шоків на економіку України

У статті запропоновано заходи економічної політики щодо зменшення впливу зовнішніх шоків і кризових явищ на економіку України у середньостроковій перспективі. Визначено основні напрями зменшення залежності вітчизняної економіки від цін на енергетичні ресурси.

Ключові слова: ВВП, експорт, імпорт, ціна, світовий ринок, глобалізація, зовнішні чинники, припущення.

В статті пропозовані заходи економічної політики по уменьшению влияния внешних шоков и кризисных явлений на экономику Украины в среднесрочной перспективе. Определены основные направления уменьшения зависимости отечественной экономики от цен на энергетические ресурсы.

Ключевые слова: ВВП, экспорт, импорт, цена, мировой рынок, глобализация, внешние факторы, допущения.

In the article the measures of economic politics are offered in relation to reduction to influence of external shocks and crisis phenomena on the economy of Ukraine in a medium-term prospect. Basic directions of reduction to dependence of home economy are certain from prices on power resources

Keywords: GDP, export, import, price, world market, globalization, external factors.

Постановка проблеми. Значна залежність від зовнішньоекономічних факторів не тільки пов'язана з можливими майбутніми ускладненнями в економіці, а й консервує наявну нерациональну структуру виробництва, перешкоджає розвитку високотехнологічних галузей.

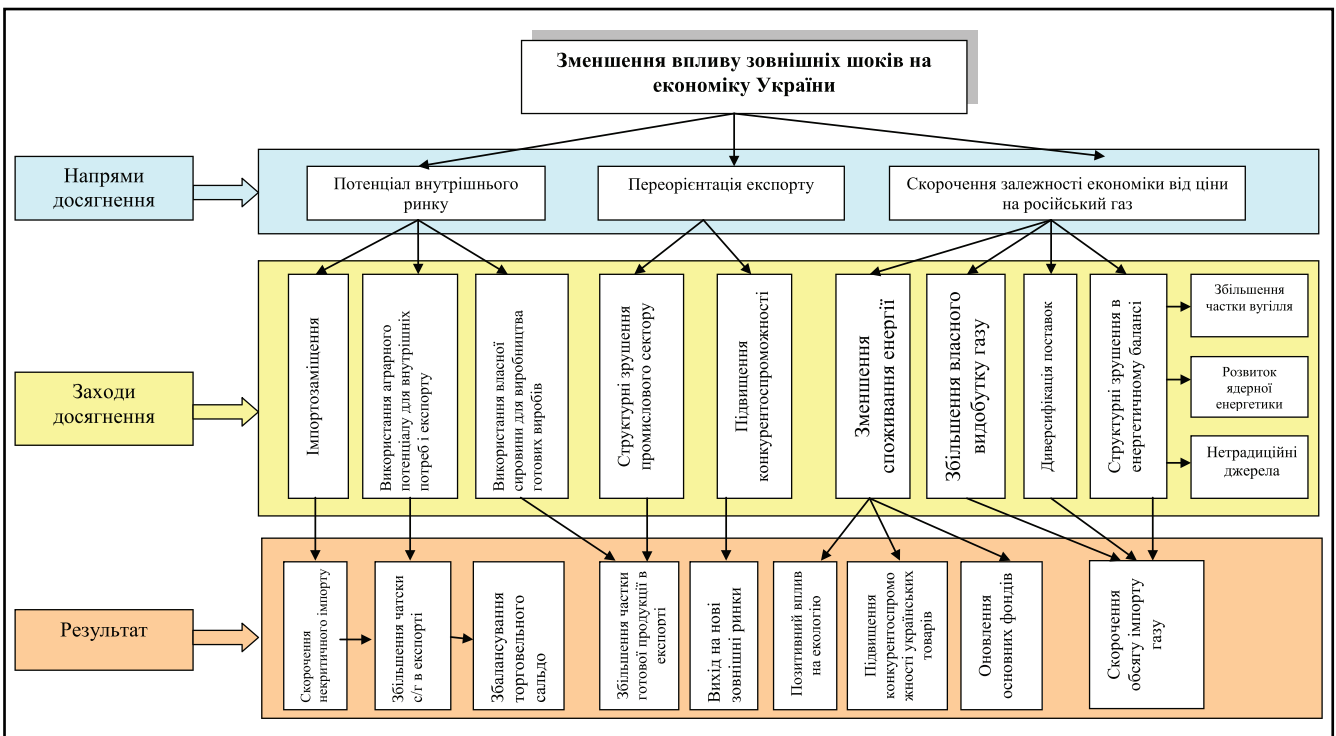
Сучасні тенденції розширення експорту за обмеженого внутрішнього попиту на продукцію вітчизняного виробництва та одночасної експансії імпорту (негативне сальдо торговельного балансу тримається протягом шести років) призвели до звуження можливостей експортноорієнтованої стратегії економічного зростання, що домінувала в попередні роки, тому необхідна концентрація зусиль на стимулюванні випереджаючого розвитку національного ринку як визначального напрямку політики економічного зростання.

Таким чином, ефективна зовнішньоекономічна діяльність у стратегічному плані має забезпечуватися структурно-збалансованими національними економіками з нормально функціонуючими реальними і міцними фінансовими секторами економіки, оптимальними пропорціями між виробництвом товарів і послуг, адекватним внутрішній та міжнародній соціально-економічній структурі, співвідношенням державного і приватного секторів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Результати багатьох заходів економічної політики викладені в працях вітчизняних науковців: В. Андрійчука, В. Базилевича, В. Беседіна, О. Білоруса, В. Будкіна, І. Бураковського, В. Гейця, Я. Жаліла, І. Манцурова, В. Новицького, Б. Панасюка, Б. Щукіна та інших.

Мета статті. Розробити заходи економічної політики щодо зменшення впливу зовнішніх шоків і кризових явищ на економіку України у середньостроковій перспективі. Визначити основні напрями зменшення залежності вітчизняної економіки від цін на енергетичні ресурси.

Виклад основного матеріалу. Нові тенденції у світогосподарській системі, пов'язані з її глобалізацією, поглибленням нерівності між розвинутими країнами і рештою світу, переструктуризацією світової економіки, яка визначатиметься зміцненням нових центрів сили і зміною інститутів світового економічного порядку, зростанням дефіциту енергоресурсів і, відповідно, їхньої вартості, підвищенням ролі інфраструктурних факторів у соціально-економічному розвитку, дедалі більш жорсткими умовами міжнародної конкуренції, яка охоплює не тільки товарні ринки, але й ринки капіталів, технологій і робочої сили, формують досить несприятливе середовище з огляду на економічні перспективи України. У таких умовах енергоємність вітчизняної економіки, нестабільність світової кон'юнктури щодо українських товарів експортної групи, відсутність чіткої стратегії відстоювання національних інтересів після приєднання до СОТ можуть стати фактором втрати конкурентних переваг, істотного уповільнення темпів росту ВВП при одночасному зростанні внутрішніх цін в Україні.



Механізм зменшення впливу зовнішніх шоків на економіку України

Джерело: побудовано автором

У зв'язку з цим у статті визначено, що економічна стратегія країни у подальшому має бути спрямована на вирішення головної проблеми – зменшення негативного впливу зовнішніх шоків та кризових явищ на економіку, за умови виконання трьох умов: 1) нарощення потенціалу внутрішнього ринку; 2) експортна товарна диверсифікація; 3) скорочення залежності української промисловості від цін на російський газ (див. рис.).

При цьому обізнаність щодо сили впливу зовнішніх факторів попиту та пропозиції на економічне зростання має бути підґрунтям розроблення ефективної політики стимулювання у відповідних сферах та за окремими важелями впливу.

Як показано на рисунку, вирішення проблеми залежності вітчизняної економіки від цін на енергетичні ресурси передбачає ряд кроків як тактичного так і стратегічного характеру, однак у середньостроковій перспективі можливі шляхи виходу з цієї проблемної ситуації виглядають таким чином:

1. Скорочення споживання енергії.
2. Диверсифікація постачання газу.
3. Збільшення власного видобутку.
4. Структурні зрушення в енергетичному балансі країни.

Щодо першого напрямку, то, безумовно, зменшення споживання енергії на одиницю ВВП має зменшити імпорتنу залежність країни. Цього можна досягти за рахунок впровадження нових технологій при виробництві палива та енергії, а також при їх споживанні у різних галузях економіки.

Цей шлях дозволить одночасно вирішити ще цілий ряд проблемних питань, а саме:

- підвищити конкурентоспроможність вітчизняних товарів за рахунок зменшення енергетичної складової собівартості;
- провести оновлення значної частини основних фондів на основі впровадження нових ефективних технологій як в енергетиці, так і в економіці в цілому;
- зменшити шкідливі викиди у навколишнє середовище (що є дуже важливим при нинішній екологічній ситуації в країні).

Враховуючи євроінтеграційні пріоритети України, все це дозволить підняти її імідж та наблизити до європейських стандартів енергобезпеки, складові якої – енергоефективність та екологічна прийнятність – є пріоритетними в країнах ЄС.

Підвищення енергоефективності, що передбачає модернізацію комунального господарства, впровадження технологій електричного тепло акумуляційного обігріву та гарячого водопостачання, використання теплових насосів дозволить економити щорічно 1–2 млрд. куб. м газу. Крім цього, на думку експертів, потрібно добувати біогаз, який достатньо просто виділяти з відходів сільгоспвиробництва та з існуючих сміттєвих полігонів. Потенціал такого добування оцінюється в 3 млрд. куб. м у рік.

Безумовно, підвищення енергоефективності потребує значних коштів (для порівняння: для економії 10 млрд. куб. м газу потрібно витратити порядку \$660 млн. на заходи енергозбереження [1]). Закупівля ж цих обсягів газу, наприклад у Туркменістані, буде коштувати ~ \$740 млн. Якщо ж це буде диверсифікований газ, який буде постачатися по нових

транспортних коридорах, наприклад із Туркменістану по Транскаспійському коридору, ця сума збільшиться приблизно до \$1,05 млрд., з Ірану – до \$1,2–1,3 млрд.

Однак альтернативи російським поставкам газу в Україну фактично немає, оскільки поки що єдиним актуальним проектом залишається термінал по прийому зрідженого газу, який хочуть розмістити в Одесі. Уряд вже провів тендер на розробку техніко-економічного обґрунтування його побудови. Тому теоретично через 5–7 років наша країна зможе приймати до 10 млрд. куб. м зрідженого газу. Більшість експертів називають цей проект реальним, він потребуватиме \$1 млрд. Термінал зможе приймати зріджений газ з азербайджанського родовища Шах–Деніз–2, а за необхідності – з Катару, Єгипту, Алжиру.

Безумовно, цей шлях не вирішує повністю проблем диверсифікації, але значно зменшує обсяги необхідного імпорту і відповідно зменшує залежність країни та дозволяє економити кошти на закупівлю імпорту.

Збільшення власного видобутку газу є також одним із шляхів зменшення енергетичної залежності країни. На даний час Україна видобуває близько 20 млрд. куб. м газу. Ще близько 40 млрд. куб. м експортувала в 2010 році. Згідно з дослідженнями компанії IHS CERA, вже за 10–15 років обсяг видобутку може збільшитися до 60 млрд. куб. м, що покриє весь попит газу. Однак в 2012 році уряд готовий підвищити видобуток всього на 5%, тобто до 21 млрд. куб. м, хоча і планується в середньостроковій перспективі вийти на 27 млрд. куб. м. Серед перспективних родовищ називають шельф Чорного моря, оскільки вже закуплені дві плавучі бурові платформи. Для цього напрямку потрібно \$7 млрд.

Видобуток шахтного метану може стати додатковим джерелом наповнення газового кошика країни. Вугільні шахти України вважаються найбільш загазованими. Промислові запаси шахтного метану оцінюються близько 4 трлн. куб. м. Видобуток шахтного метану одночасно дозволить зменшити забруднення атмосфери, яке відбувається в результаті вентиляції шахт. Річний видобуток шахтного метану може становити близько 3 млрд. куб. м [2].

Покращення енергетичного балансу є ще одним із можливих шляхів зменшення енергозалежності країни та підвищення рівня її енергетичної безпеки [3]. Це можна зробити шляхом зменшення частки газу в енергетичному балансі за рахунок збільшення частки вугілля, запаси якого в країні є значними. А видобуток може бути збільшеним. Недоліком цього варіанту рішення проблем енергозалежності є екологічні та економічні перешкоди (собівартість вугілля значна, викиди в атмосферу при його спалюванні не є прийнятними). Шляхи подолання цих перешкод відомі, але також потребують значних капіталовкладень як для оновлення шахтних фондів та зменшення енергозатрат, так і для переведення ТЕС на нові технології спалювання вугілля, приблизно \$12 млрд.

Ще одним шляхом покращення ситуації є розвиток ядерної енергетики, але для цього потрібно вирішити проблему

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

створення власного ядерного паливного циклу або диверсифікувати постачання ядерного палива. У майбутньому вагомий внесок у вирішенні проблеми мають внести нетрадиційні джерела енергії, але для цього потрібен час, щоб ці технології стали економічно конкурентними із традиційними джерелами енергії. Вичерпання запасів традиційних енергоносіїв та відповідне підвищення цін на них поступово зрівняють шанси традиційних та нетрадиційних джерел енергії.

За підрахунками спеціалістів, заміна в металургійній промисловості технології мартенівської виплавки сталі на конверторну дозволить економити на рік майже півтора мільярда кубометрів газу. Понад 2,5 мільярди кубів можна зекономити, змінивши технологію доменної плавки чавуну. При виробництві будівельних матеріалів перехід з мокрого способу виробництва цементу на напівсухий і сухий зменшить енерговитрати на 25 відсотків. Модернізація газоперекачувальних агрегатів української газотранспортної системи, де наразі споживається 6 млрд. куб. м газу, дозволить зменшити витрати приблизно до 1 млрд. куб. м на рік. Якщо вдосконалити стан тепломереж, в яких на сьогодні втрати тепла становлять близько 30%, та вести належний облік і контроль за енергоресурсами, забезпечивши населення та підприємства лічильниками, то може виявитися, що власного газу в Україні достатньо.

Таким чином можна підрахувати ефект цих запропонованих напрямів зменшення енергозалежності України (див. табл.).

Далі розглянемо можливості товарної диверсифікації українського експорту у перспективі. Даний напрям зменшення залежності економіки України від зовнішніх шоків передбачає здійснення таких заходів:

1. Перебудова галузевої структури промислового сектору в напрямі розвитку високотехнологічних виробництв. З одного боку, високотехнологічний сектор здатний задовольнити внутрішній попит на наукоємні товари, які використовуються як безпосередньо споживачем, так і на виробництвах у традиційних галузях промисловості та підвищують їх ефективність. З іншого – вихід на зовнішні ринки з високотехнологічною продукцією дозволить подолати структурні диспропорції у зовнішній торгівлі України товарами за рахунок підвищення рівня інтелектуалізації українського експорту, забезпечить максимальну реалізацію конкурентних переваг України.

2. Реформування індустріальних виробництв, які є розвинутими в Україні, зокрема, які на сьогодні забезпечують вагомую частину економічного зростання.

Головною метою тут є підвищення конкурентоспроможності таких виробництв на основі технологічного переоснащення підприємств та оптимізації структури продукції, що ними виробляється, зниження енергоємності виробництва тощо.

3. Розвиток та реалізація науково-технологічного потенціалу промисловості дозволить здійснити позитивні зміни у технологічній структурі промисловості шляхом подолання науково-технологічного відставання, що має здійснюватись в рамках переходу України до стратегії інноваційного прориву. Слід підтримувати інноваційну діяльність підприємств, у тому числі у рамках розвитку міжнародної кооперації, стимулювати попит на інновації та активне їх впровадження в промисловості, ліквідувати розрив між наукою і виробництвом, стимулювати комерціалізацію вітчизняних науково-технологічних розробок на вітчизняних підприємствах, забезпечити патентно-ліцензійну безпеку вітчизняних компаній.

4. Створення і функціонування конкурентоспроможних промислових структур, які мають представляти інтереси країни на зовнішніх ринках та інтереси промисловості у системі корпоративної соціальної відповідальності.

Механізмом підвищення конкурентоспроможності промислових структур є раціоналізація організаційно-правових форм господарювання, що дозволить зменшити операційні і транзакційні витрати, реалізувати конкурентні переваги, підвищити прибутковість підприємств, збільшити надходження до бюджету.

5. Розвиток фінансових механізмів забезпечення структурних змін у промисловому секторі з урахуванням посткризової динаміки фінансової системи держави сприятиме створенню передумов для розвитку і використання як традиційних, так і альтернативних фінансових механізмів.

Зокрема, це прогресуюче зниження реальних відсоткових ставок за кредитами для сфери зовнішньоекономічної діяльності і податкові стимули, податкове кредитування імпорту інвестиційного устаткування для створення технологічно досконалих виробництв, оскільки в розвинених країнах податкові стимули навіть перебільшують інвестиції: в Австралії податкові пільги складають 150% інвестицій, у Бельгії – 110%, також у багатьох країнах передбачено стовідсоткове виключення з оподаткованого доходу коштів, спрямованих на інновації.

6. Підтримування передових позицій у наукових дослідженнях і технологіях з ряду пріоритетних напрямів (галузі ракетно-космічної техніки, енергомашинобудування, нових матеріалів із заданими властивостями, мікроелектроніки,

Очікувані результати заходів, спрямованих на скорочення енергозалежності

Заходи	2011 (факт)	2015 (прогноз)
	куб. млрд. м	
Власний видобуток	20	25
Імпорт зрідженого газу	–	9
Заміщення вугіллям	–	9
Енергозбереження та альтернатива	–	5
Імпорт з Росії	40	12
Сума	60	60

комп'ютерних та інженерних послуг, біотехнологій, нових методів отримання енергії та виробництво енергозберігаючого обладнання, впровадження технологій охорони навколишнього середовища.) шляхом створення потужних об'єднань вітчизняних підприємств однієї галузі, а також розвитку виробничої кооперації з відповідними фірмами Євросоюзу, країн СНД та Азійско-Тихоокеанського регіону. Адже сьогодні високою є вірогідність нових технологічних проривів, які ґрунтуватимуться на відкриттях 1991–2000-х роках у біології, медицині, інформатиці, космічних дослідженнях, створенні нових матеріалів і джерел енергії.

Також необхідно докласти зусиль для збереження позицій українських виробників на ринках країн СНД. Важливість цих ринків підтверджується значною часткою цих країн у загальному експорті з України і тим, що вони є і, з урахуванням співвідношення ціна – якість, у близькій перспективі залишатимуться основними ринками збуту української продукції з високою доданою вартістю, насамперед продукції машинобудування.

І, нарешті, ще один виділений у статті напрям зменшення залежності від зовнішніх шоків – є використання потенціалу внутрішнього ринку, стимулювання імпортозаміщення.

За рахунок використання потенціалу внутрішнього ринку можливо упередити негативні прояви зовнішнього середовища. Розвинений внутрішній ринок здатен підтримувати життєдіяльність вітчизняної промисловості навіть в умовах катастрофічного скорочення споживання на зовнішніх ринках (що було продемонстровано у ході світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 років у розвинутих країнах).

Однак на даний час в Україні у структурі реальної економіки на споживчий сектор припадає 19,7% ВВП, інвестиційно-інноваційний – 18,2%, енергосировинний – 23,8%, інфраструктурний – 19,7%. У розвинутих країнах на споживчий сектор припадає до 50% ВВП, на інвестиційно-інноваційний сектор – до 20% (передусім за рахунок удвічі більшої частки машинобудування), на енергосировинний сектор – до 7%, на сектор інфраструктури – до 30%. Відставання України обумовлено надто низькими частками споживчого сектору та сектору інфраструктури, надто великою часткою енергосировинного сектору. Проте найбільші проблеми – в інвестиційно-інноваційному секторі.

Розвиток внутрішнього ринку має відбуватися за рахунок забезпечення максимальної переробки вітчизняних сировинних матеріалів на українських підприємствах та утворенні замкнених циклів виробництва продукції з високим рівнем обробки та доданої вартості. Основним напрямом здійснення такої перебудови має бути утворення нових підприємств та максимально повне використання виробничого потенціалу існуючих. Утворення нових підприємств та інтегрованих виробничих ланок має вирішити актуальні проблеми української промисловості – подолання структурних диспропорцій, дисбалансів між попитом та пропозицією на внутрішньому ринку.

Це можливо здійснити виробивши інструменти економічного зростання, завдяки яким: 1) зростання здійснюється високими темпами, забезпечуючи подвоєння ВВП за 9–10 років; 2) піднесення супроводжується прогресивними структурними зрушеннями (тобто забезпечує диверсифікацію) й підвищує конкурентоспроможність країни; 3) зростання демонструє високі темпи і в середньостроковій, і довгостроковій перспективі, тобто є сталим; 4) забезпечує зближення за рівнем економічного розвитку з найбільш розвиненими країнами (тобто темп зростання є більш високим, ніж середньосвітовий або ніж темп зростання у найбільш розвинених країнах).

Забезпечення стабільних темпів розвитку економіки України в середньо- та довгостроковій перспективі потребує вирішення фундаментальних проблем:

- прискореного інвестування реального сектору економіки завдяки реалізації державних заходів щодо запровадження ефективних механізмів залучення коштів населення, доходів від приватизації та створення сприятливих умов для внутрішніх і прямих іноземних інвестицій;

- реалізації з боку держави ефективних інституційних перетворень у напрямі реформування інститутів власності, створення ринкової інфраструктури, розвитку корпоративного руху, підвищення ефективності виробництва та обміну, реалізації програми енергозбереження;

- проведення жорсткої бюджетної політики шляхом зміцнення бюджетної дисципліни, підвищення контролю за видатками, оптимізації пільгового оподаткування при зменшенні податкового тягара для виробників, вдосконалення системи державних закупівель;

- використання ефективних інструментів грошово-кредитної політики щодо забезпечення необхідної збалансованості монетарних і макроекономічних показників.

Висновки

Таким чином, здійснення окреслених першочергових заходів економічної політики держави за трьома визначеними напрямками, що відповідають сучасним викликам глобалізації, дозволить знизити вразливість національної економіки до зовнішніх чинників, а також підвищити зовнішньоекономічну конкурентоспроможність України.

Список використаних джерел

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 року та подальшу перспективу. Проект – 2003. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 145–р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc

2. В шахту не за углем, а за метаном. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.ngvrus.ru/story_1.shtml

3. Вербинский В., Земляной Н. Трансформация энергетических балансов в аспекте требований к энергетической безопасности Украины / Энергетическая политика Украины. – №2. – 2005.